

Иван Вазов

За Костенецкия водопад
(Нощен излет)

При всичката зеленина и прохлада на София през миналия юли, мене ми се дощя да я напусна за ден-два и да се разходя до друго зелено място.

И като мислех за разните кратки и евтини разходки, които бих могъл да сторя, с неодолима сила ми се натрапи в ума видението на Костенецкия водопад, на гръмливия и величествен Костенецки водопад, залюбен вече от мене през две по-ранни посещения.

И реших да ида пак да го погледам. Взех си една вечер чадъра и с трамвая се озовах на гарата.

Вечерният, смесеният влак трябваше да потегли към Тракия на 10 часа и 10 минути. Но както всеки български влак, който се почита, той се реши да мръдне едвам къде 11 часа и няколко минути. Имало закъснение! Пак закъснение!... Няма нищо: слънцето пак ще продължава да обикаля около земята – според свещеното писание и г. Йончева – от изток към запад, катаклизъм световен няма да стане от това закъсняване и Костенецкият водопад няма да побегне или да пресекне, ако стигна там един час по-късно. Какъв дявол, не сме ни англичани, ни американци и за времето не плащаме нищо.

Горе-долу с такива едни философски размишления на честен ориенталец аз спокойно дочаках тръгването на влака, който важно и бавно напусна гарата и запъха из тъмното поле.

Другари в купето ми бяха двама господиновци, една мома с хубаво меланхолично лице, облечена в черни дрехи, и една бабичка – всичките тръгнаха от София. Всички си бяхме чужди един на други и затова в купето царуваше тържествено мълчание. Когато завъзлязахме по вакарелското възвишение, влакът спря на едно съвсем безлюдно място сред къра. Той спря и като че искаше да ношува там, защото вече не тръгваше. Защо беше това бавене? Настана недоумение в купето. Всички наставяха да гледат от прозорците какво има. Но нямаше нищо особено навън. Само луната беше изгряла от нощното небе и осветляваше с мъртвата си светлина ниската вакарелска планина и тъмните храсталаци пред нас. Раздадоха се недоволни възклицания по повод на тоя маеж, завърза се разговор. Духът на протест сближи всинца ни. Допреди малко съвсем непознати, сега критиката против неуреда на нашите железници ни почти сродни. Една приятна хармония зацарува, завърза се беседата и тури край на мълчането и ледената студенина. След две минути ние се знаехме кой що е и за къде отива. Двамата господиновци отиваха за Ямбол, те бяха търговци, госпожицата беше българка и пътуваше за Пловдив, както и бабичката.

Най-после влакът, неизвестно защо, тръгна пак, както неизвестно защо бе се бавил. Но той завървя тъй мудно! Той просто пъплеше по възвишението. Паравозът грухтеше и скърцаше сърцераздирателно, чувствуваше се как той се потеше от мъка при усилието да изтегли вагоните нагоре. Той даже плачеше като живо нещо.

От Вакарел нататък се захвана разговор върху погрома, станал преди малко в Пловдив въз гръцките здания и гръцките дюкяни. Госпожицата била го видяла и разказваше с трепет това. Темата беше благодарна и всеки изказа охотно мнението си върху това събитие. И в това тясно купе на вагона се изрази цялата психология на българина – на българина, който не пише вестници, не прави политика, не парадирва с чувства, които няма. Гръцките злодеяния в Македония бяха извикали свирепи инстинкти. Двамата търговци намираха, че това не бе достатъчно, че трябваше да се изгонят всички гърци из България; госпожицата с кроткото меланхолично лице не изказа такова жестоко желание, но тя намери, че онова, което беше станало в Пловдив, беше добре станало. А бабичката? Боже мой, тя съвсем бе свирепа. Тя предлагаше просто изстреблението им. Тя имала някакъв сродник в Македония, убит от андартите, тя ригаше огън и жупел. Аз се намерих в една гореща атмосфера от омраза и ярост, искрени и неугасими. Чини ми се, че в тая атмосфера дишаше сега целият народ, както я дишат и гърците. Ние преживяваме страстите от епохата на Калояна, гърците горят от зверската омраза на Василия Българоубийца. Единият от търговците се биеше в гърдите от скръб, защо нямаме граница с Гърция.

– Да би ни султанът оставил една пътека дотам, една тясна пътека, колкото котка да мине!... – въздишаше той.

Когато приближавахме Ихтиман, мене ме налегна дрямка и аз затворих очи, като оставих да следва – понеже той все следваше – разговорът върху същия злободневен въпрос.

Колко време съм прекарал в унесено състояние под приспивателния шум на влака, не помня, но високи гласове в купето ме накараха да се сепна и отворя очи. Тогава видях, че там имало още двама пътници, млади хора, качили се вероятно от ихтиманската станция, които водеха разпален разговор с двамата търговци и бабичката. Излезе, че разговорът е все същият – противогръцкото движение в България. Аз склопих пак очи, за да продължа дрямката си, но тя вече не идеше. Беседата беше много жива и страстна и завладяваше вниманието ми. И аз взех да слушам.

– Та вие сте против Македония, господине? – попита единият от

търговците.

– Малко ми трябва да бъда против или за Македония, мене ме възмуцава нашата неразбранщина – отговори единият от новодошлите.

– Аз не те разбирам – възразяваше търговецът; – според тебе, не трябва да се интересуваме за съдбата на македонците?

– Ни най-малко.

– Как тъй?

– Нам не ни трябваша никакви македонци и македонски въпроси. Вие искате да турите ръка на Македония, да я лапнете и понеже другите не ви позволяват това, вие дигате шум.

– Не шум, ами до един ще ги избием – викаше бабата с разтреперан глас.

– Кого ще избиеете?

– Тях!

– Бабо, ти мълчи – забележи й единият от търговците.

– Вие – продължаваше опониращият господин – плачете за Македония с крокодилски сълзи, искате да вземете Македония, защото...

– Ние? – попита в недоумение търговецът.

– Вие, българите, патриотите, правителството ви...

– Този е грък! – извика бабата с ужас. – Ти да си свиваш устата, че виждаш ли тоя прозорец ей? Ще ме накараш на стари години да ида в драголника.

И гласът на бабата трепереше.

Аз я погледнах. Очите й пламтяха при бледното осветление, те бяха гневно устремени въз оногова, когато заплашваше с изхвърляне от прозореца.

Но той презрително само я погледна и продължи, обърнат към търговеца:

– Да, вие, вие искате по-голяма България, за да имате възможност за по-обширна експлоатация, и вие туряте на това стремление голямо име: народен идеал, историческа задача – говореше бързо и пламенно младият човек.

Другият търговец се обади обиден:

– Ние българите... ами ти какъв си? Ах, разбрах... Ваша милост си социалист?

– Да, не буржоа, господине – отговори той троснато.

– Тогава да турим точка: ние никога няма да се разберем с ваша милост – каза другият търговец.

– Е, аз да бъда цар, ще заповядам на войската да ви избие до един –

извика кръвожадната баба.

И сега в купето бе нарушена хармонията. Там бяха два лагера, два свята. Аз присъствах пред две България, които не се проумяваха, не се разбираха, стояха на два противоположни полюса по мироглед и чувство. Едната представляваше грамадната, непосредствената част от народа, душата на българина, душа, израснала от народната почва, сродила се с нея; душа, запазила първобитните си груби национални инстинкти, жарка, дива, некултивирана, сурово патриотическа, слабо засегната от лъха на хуманизма, от широките идеи на века, остана детски варварска, сублимно свирепа... От друга страна – ихтиманските гости олицетворяваха едно младо, енергично, нарастващо поколение, напоено с нов, модерен дух, родено из книгите, чуждо на народните предразсъдки и на народната душа, отхвъркнало далеко от тях, с по-широк кръгзор, но болно, щуро, неуравновесено, прояждано от червека на индиферентизма и отрицанието, откъснато от народа, поколение, за което образът на отечеството, бледен, се тули зад други фетиши, което с презрителна усмивка отминува на улицата трицветното знаме, а се кланя на знамето на социализма или не се кланя на никакво...

След няколко минути влакът спря при гара Костенец-баня и аз напуснах купето с разгорещената му атмосфера.

Никой друг пътник не слезна там. Нямаше и кола за Костенец.

За щастие, намери се най-после случайно една дрипава открита талига с една дръглива кранта. Аз се качих на нея, дето вече беше се настанил и един едър плевненец, дошъл от Костенец пеша да изпраща някого, и който сега се връщаше.

Талигата с тръскане и скърцане запъпла из пустото поле. Луната светеше от тъмното сине небе. Тя заливаше къра с мъртва, дремлива светлина. На юг се тъмнееха Родопите, мрачни, начумерени, с неясни очертания. По едно време хвана да се разнася из утихналия въздух глух шум от някаква вода. До мене пристигаше вече екът на Костенецкия водопад.

2 август 1906

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5031>]